

Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne

Wydawca:
Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
53-033 Wrocław, ul. Zwycięska 8, tel. 71 339 80 21

Opracowanie:
Monika Miniewska, Dział Rolnictwa Ekologicznego i Ochrony Środowiska, DODR

Redakcja i korekta:
Agnieszka Siegel, Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw, DODR

Opracowanie graficzne i skład:
Ewa Kutkowska, Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw, DODR

Zdjęcia: Monika Miniewska

Nakład: 1000 sztuk

Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne w ramach PROW 2014-2020

1. WSTĘP

1.1. Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne

Jest ukierunkowane na ochronę i zachowanie cennych siedlisk przyrodniczych i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt, ochronę gleb i wód oraz ochronę różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich. Celem działania rolno-środowiskowo-klimatycznego jest zachęcenie rolników do ochrony środowiska i przyrody w gospodarstwie rolnym, przy zastosowaniu metod, które wykraczają poza zwykłą dobrą praktykę rolniczą.

1.2. Podstawa prawna

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 349), na podstawie której wdrożono przepisy szczegółowe dotyczące działania:

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. 2015 poz. 415, 765, z 2016 poz. 326, 589, 1367, z 2017 poz. 806, 2139, z 2018 poz. 584, z 2019 poz. 495 i 1246).

2. Zasady przyznawania płatności w ramach działania rolno-środowiskowo-klimatycznego

2.1. Kto może zostać uczestnikiem działania?

Beneficjentem działania może być rolnik albo zarządcą gruntów, albo grupa rolników, albo grupa rolników lub zarządców. Płatności w ramach działania są przyznawane co roku, przez okres 5-letniego zobowiązania, beneficjentom, którzy dobrowolnie przyjmują na siebie zobowiązanie rol-

no-środowiskowo-klimatyczne w zakresie danego pakietu lub wariantu. Płatność w całości lub w części rekompensuje utracony dochód i dodatkowo poniesione koszty.

2.2. Warunki ubiegania się o pomoc:

Rolnik może ubiegać się o pomoc finansową, jeżeli:

- posiada gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż:

➤ **1 ha w przypadku realizacji poniższych pakietów:**

Pakiet 2. Ochrona gleb i wód,

Pakiet 3. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych,

Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000,

Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000,

Pakiety 4. i 5. można również realizować na użytkach przyrodniczych, jeśli są w posiadaniu rolnika lub zarządcy.

Pakiet 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie,

Pakiet 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie.

Dodatkowo rolnik musi posiadać zwierzęta wpisane do ksiąg hodowlanych.

➤ **3 ha użytków rolnych w przypadku realizacji:**

Pakietu 1. Rolnictwo zrównoważone,

- posiada plan działalności rolno-środowiskowej,

- zobowiąże się do zachowania wszystkich trwałych użytków zielonych i elementów krajobrazu nieużytkowanych rolniczo stanowiących ostoje przyrody.

2.3. Wsparcie obejmować będzie następujące poddziałania:

Płatności w ramach zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych, na praktyki promujące zrównoważony system gospodarowania, zachowanie tradycyjnych odmian i gatunków drzew owocowych oraz działania służące ochronie różnorodności biologicznej.

Tabela 1. Płatności w ramach zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych

rodzaj pakietu/wariantu	płatność zł/ha
Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone	486
Pakiet 2. Ochrona gleb i wód	
2.1. Międzyplony	650
2.2. Pasy ochronne na stokach o nachyleniu pow. 20%	450
Pakiet 3. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych <i>Brak stosowania degresywności i limitów powierzchniowych</i>	1964
Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000	
<i>Dla obszarów Natura 2000 położonych w granicy Parków Narodowych nie stosuje się progów degresywności i limitów powierzchniowych.</i>	
4.1. Zmienne-wilgotne łąki trzęślicowe	1276
4.2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla	1043
4.3. Murawy	1300
4.4. Półnaturalne łąki wilgotne	911
4.5. Półnaturalne łąki świeże	1083
4.6. Torfowiska	
4.6.1. Torfowiska – wymogi obowiązkowe	600
4.6.2. Torfowiska – wymogi obowiązkowe i dodatkowe	1206
4.7. Ekstensywne użytkowanie na obszarach specjalnej ochrony ptaków (OSO)	600
Ochrona siedlisk lęgowych ptaków (OSO):	
4.8. rycyk, kszyc, krwawodziób, czajka	890
4.9. wodniczka,	1199
4.10. dubelt, kulik wielki	1070
4.11. derkacz	642
Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000	
<i>Stawki płatności jak w przypadku realizacji Pakietu 4.</i>	
<i>Brak możliwości realizacji wariantu ochrona siedlisk lęgowych ptaków oraz wariantu 4.7.</i>	

Płatność w ramach ochrony i zrównoważonego użytkowania oraz rozwoju zasobów genetycznych w rolnictwie będzie udzielana na zachowanie lokalnych odmian roślin uprawnych oraz ochronę szczególnie cennych ras zwierząt gospodarskich, w przypadku których niska lub malejąca liczebność grozi ich wyginięciem.

Tabela 2. Płatności w ramach ochrony i zrównoważonego użytkowania oraz rozwoju zasobów genetycznych w rolnictwie

rodzaj pakietu/wariantu	płatność zł/ha zł/szt.
Pakiet 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie	
<i>pszenica płaskurka, pszenica samopsza, żyto krzyca, lnianka siewna, nostryk biały, lędźwian siewny, soczewica, pasternak, przelot pospolity, gryka, proso zwyczajne</i>	
6.1. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie – w przypadku uprawy	750
6.2. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie – w przypadku wytwarzania nasion lub materiału siewnego	1000
Pakiet 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie	
7.1. Zachowanie lokalnych ras bydła	1600
7.2. Zachowanie lokalnych ras koni	1900 konie małopolskie, konie wielkopolskie 1700 pozostałe rasy koni
7.3. Zachowanie lokalnych ras owiec	360
7.4. Zachowanie lokalnych ras świń	1140
7.5. Zachowanie lokalnych ras kóz	580

2.4. Wysokość płatności

To płatność ryczałtowa, przyznawana w zależności od realizowanego pakietu do hektara (gruntu ornego/TUZ-u/obszaru przyrodniczego) lub do sztuk zwierząt (samic danej rasy).

2.5. Degresywność

W ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego płatności podlegają degresywności, w zależności od powierzchni deklarowanej do płatności:

- 100% stawki podstawowej od 0,10 ha do 50 ha,
- 75% stawki podstawowej powyżej 50 ha do 100 ha,
- 60% stawki podstawowej powyżej 100 ha.

Wyjątkiem od tej reguły są powierzchnie zgłaszane do płatności w ramach Pakietu 3. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych (gdzie nie ma ograniczenia powierzchni) oraz Pakietu 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie (gdzie jest wprowadzony limit powierzchni do 5 ha dla poszczególnych gatunków/odmian roślin uprawnych).

Dywersyfikacji nie stosuje się również dla powierzchni zadeklarowanych w Pakiecie 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000, położonych w granicach Parków Narodowych.

3. Pakiety działania rolno-środowisko-klimatycznego

Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone

Realizacja tego pakietu jest równoważna do jednej z praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska, czyli dywersyfikacji upraw z uwagi na wprowadzenie wymogu zastosowania minimum 4 upraw w plonie głównym w ciągu roku, w gospodarstwie.

Udział głównej uprawy, a także zbóż łącznie nie może przekroczyć 65%. Jednocześnie udział każdej uprawy nie może być mniejszy niż 10% powierzchni gruntów ornych. Beneficjent jest zobowiązany do zmianowania, polegającego na zastosowaniu minimum 3 grup upraw w ciągu 5 lat zobowiązania na działce rolnej. Grupy upraw, wykorzystywane do zmianowania obejmują rośliny o podobnych wymaganiach odnośnie stanowi-

ska, czyli warunków glebowych oraz wymagań przedplonowych i agrotechniki.

Na tej podstawie wyróżnia się m.in. takie grupy roślin, jak zboża, okopowe czy bobowate grubonasienne. Grupy te są szczegółowo określone w przepisach krajowych. Płatność w ramach pakietu 1 jest przyznawana tylko do gruntów ornych.

Wymogi, jakie muszą zostać spełnione w ramach Pakietu 1.

- 1) • w przypadku zastosowania czterech upraw – udział każdej z nich nie może być mniejszy niż 10% powierzchni wszystkich gruntów ornych w gospodarstwie,
 - w przypadku zastosowania więcej niż czterech upraw – udział każdej z trzech największych upraw nie może być mniejszy niż 10% powierzchni wszystkich gruntów ornych w gospodarstwie i udział pozostałych upraw łącznie, innych niż trzy największe uprawy, nie może być mniejszy niż 10% powierzchni wszystkich gruntów ornych w gospodarstwie.
- 2) uprawianie na gruntach ornych:
 - upraw wymienionych w załączniku nr 4 do rozporządzenia (tabela 6) lub
 - konopi włóknistych,
 - mieszanek zbożowych z tym, że różne mieszanki nasion uznaje się za oddzielne uprawy,
 - mieszanek strączkowych, strączkowo-gorczykowych, strączkowo-słonecznikowych lub strączkowo-zbożowych z tym, że różne mieszanki nasion uznaje się za oddzielne uprawy,

Przykłady mieszanek

Skład mieszanki deklarowanej we wniosku	Uprawa	Przynależność do grupy upraw
Jęczmień jary, owies, pszenica jara	Mieszanka zbożowa 1	Zboża
Jęczmień jary, owies, pszenżyto jare	Mieszanka zbożowa 2	Zboża
Owies, jęczmień jary	Mieszanka zbożowa 3	Zboża
Owies, jęczmień ozimy	Mieszanka zbożowa 4	Zboża

Skład mieszanki deklarowanej we wniosku	Uprawa	Przynależność do grupy upraw
Gorczyca, łubin	Mieszanka strączkowo-gorczykowa 1	Mieszanki
Gorczyca, bobik	Mieszanka strączkowo-gorczykowa 2	Mieszanki
Gorczyca, bobik, łubin	Mieszanka strączkowo-gorczykowa 3	Mieszanki
Gorczyca, soja	Mieszanka strączkowo-gorczykowa 4	Mieszanki

Skład mieszanki deklarowanej we wniosku	Uprawa	Przynależność do grupy upraw
Słonecznik, łubin	Mieszanka strączkowo-słonecznikowa 1	Mieszanki
Jęczmień jary, owies, pszenica jara	Mieszanka zbożowa 1	Zboża
Jęczmień jary, owies, pszenżyto jare	Mieszanka zbożowa 2	Zboża
Jęczmień, bobik, łubin	Mieszanka zbożowo-strączkowa 1	Mieszanki
Gorczyca, łubin	Mieszanka strączkowo-gorczykowa 1	Mieszanki

- 3) Dwukrotna chemiczna analiza gleby (pH, P, K, Mg i węgiel organiczny) – wykonana w pierwszym (lub poprzedzającym) i w ostatnim (lub poprzedzającym) roku realizacji pakietu, przy czym w zakresie pH, P, K, Mg wykonana przed upływem 25 dni od dnia, w którym upływa termin składania wniosków o przyznanie płatności bezpośredniej i w ostatnim roku realizacji pakietu.
- 4) Obowiązek opracowania co roku i przestrzegania planu nawozowego, opartego na bilansie azotu oraz chemicznej analizie gleby, określającego dawki N, P, K, Mg i potrzeby wapnowania. Dopuszczalne jest stosowanie dawek niższych niż określone w planie nawozowym.
- 5) Zastosowanie na działce rolnej położonej na gruntach ornych m.in. w celu uzyskania dodatniego bilansu materii organicznej:
 - w zmianowaniu minimum 3 grup upraw w ciągu 5 lat realizacji zobowiązania,
 - zastosowanie na każdej działce rolnej 2 praktyk dodatkowych, każda w innym roku zobowiązania, lecz nie najpóźniej niż w 4. roku.

- pierwsza praktyka dodatkowa polega na wysiewie międzyplonu w terminie do 1 października, przy jednoczesnym zakazie wznawiania zabiegów agrotechnicznych przed 15 lutego,
 - druga praktyki dodatkowa polegająca na wysiewie międzyplonu lub przyoraniu słomy lub przyoraniu obornika,
- 6) Koszenie w terminie do 31 lipca lub wypasanie w okresie wegetacyjnym na trwałych użytkach zielonych. Zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawionej rozdrobnionej biomasy). W terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej i ułożona w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi.
 - 7) W przypadku równoczesnej realizacji na tym samym obszarze Pakietu 4 i 5 obowiązują wymogi określone dla tych pakietów.
 - 8) Niestosowanie komunalnych osadów ściekowych.
 - 9) Zakaz ugorowania gruntów ornych.

Pakiet 2. Ochrona gleb i wód

Pakiet ma na celu odpowiednie użytkowanie gleb, ochronę przed erozją wodną i wietrzną, przeciwdziałanie utracie substancji organicznej w glebie oraz ochronę wód przed zanieczyszczeniami. Płatność w ramach Pakietu 2. jest przyznawana tylko do gruntów ornych. Beneficjent ma obowiązek stosowania przynajmniej jednej z następujących praktyk agrotechnicznych na danej powierzchni (w zależności od wariantu): wysiew międzyplonu (wariant 2.1.) lub zakładanie pasów ochronnych w poprzek stoku, na gruntach ornych położonych na obszarach erodowanych, o nachyleniu powyżej 20% (wariant 2.2.).

Wymogi, jakie muszą zostać spełnione w ramach Wariantu 2.1.

Międzyplony:

- 1) siew roślin międzyplonowych w terminie do 15 września,
- 2) zakaz wznawiania zabiegów agrotechnicznych przed 1 marca,
- 3) stosowanie, jako międzyplon wyłącznie mieszanki złożonej z minimum 3 gatunków roślin, przy czym gatunek rośliny dominującej w mieszance lub gatunki zbóż wykorzystane w mieszance nie mogą przekroczyć 70% jej składu,

- 4) zakaz stosowania mieszanki składającej się wyłącznie z gatunków zbóż,
- 5) zakaz nawożenia międzyplonu,
- 6) zakaz stosowania pestycydów w międzyplonie,
- 7) niestosowanie komunalnych osadów ściekowych,
- 8) przyoranie biomasy międzyplonu z wyłączeniem uprawy gleby w systemie bezorkowym,
- 9) zakaz uprawy w plonie głównym mieszanki tych samych roślin (również w przypadku międzyplonu ozimego form jarych),
- 10) dopuszczalne spasanie mieszanek roślin jarych jesienią, a mieszanek roślin ozimych lub mieszanek roślin jarych i ozimych wiosną, jeżeli doradca rolnośrodowiskowy dopuści taką możliwość,
- 11) utrzymywanie okrywy ochronnej gleby wymaganej przepisami w sprawie norm w zakresie dobrej kultury rolnej, zgodnej z ochroną środowiska, na posiadanych przez rolnika gruntach ornych, na których nie jest realizowany ten wariant w przypadku, gdy grunty te oraz grunty, na których jest realizowany ten wariant, znajdują się na obszarach zagrożonych erozją wodną, których wykaz jest określony w przepisach w sprawie norm w zakresie dobrej kultury rolnej, zgodnej z ochroną środowiska.

W ramach tego pakietu dopuszczalne jest zwiększanie lub zmniejszanie powierzchni objętej zobowiązaniem o nie więcej niż 15% w każdym roku, w odniesieniu do wielkości powierzchni objętej zobowiązaniem w pierwszym roku. Jednocześnie, praktyki te mogą być stosowane na różnych działkach w kolejnych latach zobowiązania, z uwzględnieniem wspomnianego dopuszczalnego zwiększenia lub zmniejszenia powierzchni zobowiązania.

Na gruntach zagrożonych erozją wodną należy utrzymać minimalną okrywę roślinną zimą na powierzchni 30% gruntów ornych. Do tej powierzchni nie przysługuje płatność rolno-środowiskowo-klimatyczna.

Wymogi, jakie muszą zostać spełnione w ramach Wariantu 2.2.

Pasy ochronne na stokach o nachyleniu powyżej 20%:

- 1) wysianie mieszanki traw do 15 kwietnia lub w okresie od 15 sierpnia do 10 września,
- 2) zakaz spasaniania traw na pasie ochronnym w roku założenia pasa ochronnego, a w przypadku wysiania mieszanki traw w terminie od 15 sierpnia do 10 września również zakaz koszenia traw na pasie ochronnym w danym roku,
- 3) niestosowanie komunalnych osadów ściekowych,
- 4) wypasanie pasów ochronnych w okresie od 20 maja do 1 października lub ich wykaszanie przynajmniej raz w roku w okresie od 15 czerwca do 30 września,
- 5) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z pasa ochronnego lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi.

Pakiet 3. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych

Pakiet ma na celu zachowanie powierzchni sadów odmian drzew owocowych, środowiska życia wielu organizmów, tradycyjnego sposobu uprawy i charakterystycznego elementu krajobrazu wiejskiego. Pakiet skierowany jest do rolników, którzy uczestniczą w ochronie dawnych odmian drzew owocowych, których upraw zaniechano i których gatunki i ich odmiany są określone w przepisach krajowych.

Wymogi, jakie muszą zostać spełnione w ramach Pakietu 3.

- 1) zachowanie sadu tradycyjnych odmian drzew owocowych, który obejmuje, co najmniej 12 drzew, rozmnażanych na silnie rosnących podkładkach i prowadzonych, jako pienne lub wysokopienne drzewa, w wieku od 15 lat, reprezentujących nie mniej niż 4 odmiany lub gatunki, przy czym ich liczba na 1 ha powierzchni sadu jest nie mniejsza niż 90 szt.,
- 2) minimalna wysokość pnia powinna wynosić 1,20 m,
- 3) zakaz stosowania herbicydów,

- 4) obowiązek wykonywania podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych w sadzie:
 - cięcie formujące i sanitarne drzew oraz prześwietlające nadmiernie zagęszczone korony,
 - usuwanie odrostów i samosiewów,
 - bielenie pni drzew starszych i zabezpieczanie pni młodych drzew przed ogryzaniem przez gryzonie i zajączki,
- 5) koszenie trawy co najmniej raz w sezonie wegetacyjnym lub wypasanie w okresie wegetacyjnym,
- 6) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy) w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi.

Istnieje możliwość uzupełnienia wypadów w sadzie, w miejscach, gdzie nie ma zapewnionej ciągłości nasadzenia, dopiero po uzyskaniu pierwszej platanności rolnośrodowiskowo-klimatycznej do 40% obsady wszystkich drzew. Wykaz odmian, które kwalifikują się do programu, znajdują się w ust. 2 załącznika nr 4 do rozporządzenia lub uzupełnić odmianami, których nie ma w wykazie, a były uprawiane na terenie Rzeczypospolitej Polskiej przed 1950 rokiem. Uzupełnienie wymaga zwiększenia liczby odmian lub gatunków, o co najmniej 3 odmiany lub gatunki, jeśli dosadzamy 3 lub więcej drzew. W przypadku dosadzenia jednego lub dwóch drzew, wystarczy uzupełnić sad odpowiednio o jedną lub dwie odmiany lub gatunki. Uzupełnienia dokonuje się drzewami rozmnażanymi na silnie rosnących podkładkach i prowadzonych, jako pienne lub wysokopienne drzewa.

Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000 i Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000

Realizacja wariantów ptasich w Pakiecie 4 ma na celu poprawę warunków bytowania zagrożonych gatunków ptaków, których siedliska lęgowe są związane z trwałymi użytkami zielonymi, występującymi na obszarach specjalnej ochrony ptaków (OSO), poprzez dostosowanie użytkowania do wymogów gatunków ptaków gniazdujących na łąkach i pastwiskach oraz ekstensyfikację gospodarowania na obszarach OSO.

Realizacja wariantów siedliskowych w ramach Pakietu 4 i 5 ma na celu utrzymanie, bądź przywrócenie właściwego stanu lub zapobieganie pogarszaniu się stanu cennych siedlisk przyrodniczych według klasyfikacji określonej w Dyrektywie siedliskowej, chronionych w ramach sieci Natura 2000 oraz innych cennych przyrodniczo siedlisk występujących na łąkach i pastwiskach.

Ochrona polega na stosowaniu tradycyjnych i ekstensywnych sposobów użytkowania poszczególnych siedlisk, ekstensyfikację gospodarowania, stosowanie odpowiednich ilości i terminów wykonywanych pokosów lub intensywności wypasu na cennych siedliskach przyrodniczych lub siedliskach zagrożonych gatunków ptaków, znajdujących się na obszarach Natura 2000. Płatność w ramach pakietów i ich wariantów przyznawana jest do trwałych użytków zielonych oraz użytków przyrodniczych położonych na obszarach Natura 2000 oraz poza obszarami Natura 2000.

Wymogi, jakie muszą zostać spełnione w ramach Pakietu 4. i Pakietu 5.

Ogólne wymogi dla pakietów:

- 1) zakaz: wałowania, stosowania komunalnych osadów ściekowych oraz stosowania podsiewu,
- 2) zakaz włókowania w okresie od dnia:
 - 1 kwietnia do 1 września na obszarach nizinnych (poniżej 300 m n.p.m.),
 - 15 kwietnia do 1 września na obszarach wyżynnych i górskich (powyżej 300 m n.p.m.),
- 3) zakaz stosowania środków ochrony roślin, z wyjątkiem selektywnego i miejscowego niszczenia uciążliwych gatunków inwazyjnych z zastosowaniem odpowiedniego sprzętu (np. maza czy herbicydowych),
- 4) zakaz tworzenia nowych, rozbudowy i odtwarzania istniejących urządzeń melioracji wodnych, z wyjątkiem konstrukcji urządzeń mających na celu dostosowanie poziomu wód, wykorzystując istniejące urządzenia melioracji wodnych szczegółowych do wymogów siedliskowych gatunków lub siedlisk będących przedmiotem ochrony w danym pakiecie, jeżeli takie działania zostaną dopuszczone przez eksperta przyrodniczego, a w przypadku wariantu 4.7. – przez doradcę rolno środowiskowego,

- 5) zakaz składowania biomasy wśród kęp drzew i zarośli, w rowach, jarach i innych obniżeniach terenu (położonych na działkach zadeklarowanych we wniosku o przyznanie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej).

Szczegółowe wymogi dla poszczególnych wariantów

Warianty 4.1. i 5.1. Zmienne-wilgotne łąki trzęślicowe

(użytkowanie kośne, a w uzasadnionych przypadkach dopuszczonych przez eksperta przyrodniczego – kośno-pastwiskowe; w przypadku gdy ekspert przyrodniczy dopuścił użytkowanie kośno-pastwiskowe jest możliwe stosowanie również użytkowania naprzemiennego):

- 1) zakaz – nawożenia, wapnowania, mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania,
- 2) częstotliwość koszenia – jeden pokos co roku, a w przypadkach określonych przez eksperta przyrodniczego co dwa lata,
- 3) koszenie w terminie określonym przez eksperta, nie wcześniej niż 1 września i nie później niż 31 października, a w uzasadnionych przypadkach określonych przez eksperta przyrodniczego np. w sytuacji wkraczania roślin niepożądanych w tym zbiorowisku – nie wcześniej niż 15 czerwca i nie później niż 30 czerwca,
- 4) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,
- 5) pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15-20% powierzchni tej działki; w dwóch kolejnych pokosach (wykonywanych w odstępie roku lub 2 lat) należy pozostawić inne fragmenty nieskoszone,
- 6) dla działek rolnych nieprzekraczających powierzchni 0,5 ha jest dopuszczalne zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni nieskoszonych i koszenie co roku całej działki rolnej lub pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15-20% powierzchni tej działki, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,

- 7) przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym – wypas po pokosie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 1 września i kończy się nie później niż 15 października, przy obsadzie zwierząt do 0,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość.

Warianty 4.2. i 5.2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla (użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe albo naprzemienne):

1) wymogi obowiązkowe dla wszystkich typów użytkowania:

- a) zakaz nawożenia,
- b) zakaz wapnowania,
- c) zakaz mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania.

2) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu kośnym i kośno-pastwiskowym:

- a) częstotliwość koszenia przy użytkowaniu kośnym: jeden lub dwa pokosy w roku; liczba pokosów określona przez eksperta przyrodniczego,
- b) koszenie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 15 czerwca i kończy się nie później niż 30 września,
- c) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,
- d) pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–20% powierzchni tej działki; w przypadku stosowania dwóch pokosów w ciągu roku należy pozostawić te same fragmenty działki rolnej nieskoszone, a w przypadku pokosów w dwóch kolejnych latach należy pozostawić inne fragmenty nieskoszone,
- e) dla działek rolnych nieprzekraczających powierzchni 1 ha jest dopuszczalne zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni

nieskoszonych i koszenie co roku całej działki rolnej lub pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–20% powierzchni tej działki, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,

- f) przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym – jeden pokos i wypas po pokosie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin kończy się nie później niż 15 października przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,

3) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu pastwiskowym:

- a) wypas w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż w dniu 1 maja i kończy się nie później niż 15 października przy obsadzie zwierząt od 0,5 DJP do 1 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,
- b) dopuszczalne jest wypasanie przez cały rok koników polskich i koni huculskich przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,
- c) coroczne wykoszenie niedojadów (raz w roku) w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 lipca i kończy się nie później niż 31 października,
- d) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy) – dotyczy niedojadów; w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku.

Warianty 4.3. i 5.3. Murawy (użytkowanie pastwiskowe, a w uzasadnionych przypadkach dopuszczonych przez eksperta przyrodniczego – kośne lub kośno-pastwiskowe; w przypadku gdy ekspert przyrodniczy dopuścił użytkowanie kośne lub kośno-pastwiskowe jest możliwe stosowanie również użytkowania naprzemiennego):

Najczęściej występujące siedliska na Dolnym Śląsku

Warianty 4.1/5.1 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe – zakwalifikowanie siedliska jest możliwe, jeśli roślinność reprezentuje związek *Molinion caeruleae* lub do niego nawiązuje i na działce występują przynajmniej cztery gatunki wskaźnikowe.

Bukwica zwyczajna *Betonica officinalis*

Przytulia północna *Galium boreale*

Trzęślica modra *Molinia caerulea*

Oman wierzbolisny *Inula salicina*

1) wymogi obowiązkowe dla wszystkich typów użytkowania:

- a) zakaz nawożenia,
- b) zakaz wapnowania,
- c) zakaz mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania.

2) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu pastwiskowym:

- a) wypas w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 1 maja i kończy nie później niż 15 października przy obsadzie zwierząt od 0,3 DJP do 1 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,
- b) obowiązkowe wykaszanie niedojadów raz w roku lub raz na 2 lata, w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 1 sierpnia i kończy nie później niż 31 października,

Najczęściej występujące siedliska na Dolnym Śląsku

Warianty 4.2/5.2 Łąki selernicowe zakwalifikowanie siedliska jest możliwe, jeśli roślinność reprezentuje związek *Cnidion dubii* lub zespół *Sanguisorbo-Silaëtum* lub do nich nawiązuje i na działce występują co najmniej trzy gatunki wskaźnikowe lub co najmniej dwa gatunki. Jednym z nich jest czosnek kątowny *Allium angulosum*, bądź selernica żyłkowana *Cnidium dubium* i pokrywają one łącznie co najmniej 20% powierzchni siedliska kwalifikującego.

Czosnek kątowny *Allium angulosum*

Selernica żyłkowana *Cnidium dubium*

- c) w przypadku niedojadów: zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,

3) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu kośnym i kośno-pastwiskowym:

- a) częstotliwość koszenia: jeden pokos co roku, a w przypadkach określonych przez eksperta przyrodniczego co dwa lata,
- b) koszenie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 1 sierpnia i kończy się nie później niż 31 października,
- c) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,
- d) pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–20% powierzchni tej działki; w dwóch kolejnych pokosach (wykonywanych w odstępie roku lub 2 lat) należy pozostawić inne fragmenty nieskoszone,
- e) dla działek rolnych nieprzekraczających powierzchni 0,5 ha jest dopuszczalne zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni nieskoszonych i koszenie co roku całej działki rolnej lub pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–20% powierzchni tej działki, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,
- f) przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym – wypas w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 1 maja i kończy się nie później niż 15 października przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu.

Warianty 4.4. i 5.4. Półnaturalne łąki wilgotne (użytkowanie kośne, a w uzasadnionych przypadkach dopuszczonych przez eksperta przyrodniczego jest możliwy wypas po pokosie, przy użytkowaniu jednokośnym (użytkowanie kośno-pastwiskowe); w przypadku gdy ekspert przyrodniczy dopuścił użytkowanie kośno-pastwiskowe jest możliwe stosowanie również użytkowania naprzemiennego):

1) wymogi obowiązkowe dla wszystkich typów użytkowania:

- a) dopuszczalne jest ograniczone nawożenie do 60 kg N/ha/rok, z wyłączeniem obszarów nawożonych przez namuły rzeczne,
- b) zakaz wapnowania, mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania,

2) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu kośnym i kośno-pastwiskowym:

- a) częstotliwość koszenia przy użytkowaniu kośnym: jeden lub dwa pokosy w roku; liczba pokosów określona przez eksperta przyrodniczego,
- b) koszenie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 15 czerwca i kończy się nie później niż 30 września.
- c) pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15-20% powierzchni tej działki; w przypadku stosowania dwóch pokosów w ciągu roku, należy pozostawić te same fragmenty działki rolnej nieskoszone, a w dwóch kolejnych latach pozostawić inne nieskoszone fragmenty,
- d) dla działek rolnych nieprzekraczających powierzchni 1 ha jest dopuszczalne zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni nieskoszonych i koszenie co roku całej działki rolnej lub pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej wynoszącej 15-20% powierzchni tej działki, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,
- e) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,

- f) przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym – wypas po pokosie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 15 lipca i kończy się nie później niż 15 października przy obsadzie zwierząt do 0,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu.

Warianty 4.5. i 5.5. Półnaturalne łąki świeże (użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe albo naprzemienne):

1) wymogi obowiązkowe dla wszystkich typów użytkowania:

- a) dopuszczalne jest ograniczone nawożenie do 60 kg N/ha/rok, z wyłączeniem obszarów nawożonych przez namuły rzeczne,
- b) zakaz mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania,
- c) wapnowanie jest dopuszczalne po wykonaniu niezbędnych w tym zakresie analiz, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,

2) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu kośnym i kośno-pastwiskowym:

- a) częstotliwość koszenia przy użytkowaniu kośnym: jeden lub dwa pokosy w roku; liczba pokosów określona przez eksperta przyrodniczego,
- b) koszenie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 15 czerwca i kończy się nie później niż 30 września,
- c) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do dnia 1 marca kolejnego roku,
- d) pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15-20% powierzchni tej działki; w przypadku zastosowania dwóch pokosów w ciągu roku należy pozostawić ten sam fragment działki rolnej nieskoszony, a w dwóch kolejnych latach należy pozostawić inne fragmenty nieskoszone,
- e) dla działek rolnych nieprzekraczających powierzchni 1 ha jest dopuszczalne zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni nieskoszonych i koszenie co roku całej działki rolnej lub pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o po-

wierzchni 15-20% powierzchni tej działki, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,

- f) przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym – jeden pokos i wypas po pokosie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten kończy się nie później niż 15 października, przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,

3) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu pastwiskowym:

- a) wypas w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 1 maja i nie później niż 15 października, przy obsadzie zwierząt od 0,5 DJP do 1,0 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,
- b) dopuszczalne jest wypasanie przez cały rok koników polskich i koni huculskich, przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,
- c) coroczne wykoszenie niedojadów (raz w roku) w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 lipca i nie później niż 31 października,
- d) w przypadku niedojadów: zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku.

Warianty 4.6. i 5.6. Torfowiska:

1) wymogi obowiązkowe dla Wariantu 4.6.1. i 5.6.1. Torfowiska:

- a) zakaz: wydobywania torfu, zalesiania, nawożenia i wapnowania, mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania, wykorzystywania sprzętu mechanicznego powodującego naruszenie wierzchniej warstwy gleby oraz pozostawiania rozdrobnionej biomasy,
- b) usuwanie odpadów pochodzenia antropogenicznego,
- c) wycięcie wskazanych przez eksperta przyrodniczego zarośli i podrostu drzew w pierwszym roku wdrażania wariantu w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 15 sierpnia i kończy się nie później niż 15 lutego kolejnego roku,

Siedliska najczęściej występujące na Dolnym Śląsku

Warianty 4.4./5.4. Półnaturalne łąki wilgotne – zakwalifikowanie siedliska jest możliwe, jeśli roślinność reprezentuje związek *Calthion* lub do niego nawiązuje i na działce występują przynajmniej cztery gatunki wskaźnikowe.

Knieć błotna *Caltha palustris*

Firletka poszarpana *Lychnis flos-cuculi*

Sitowie leśne *Scirpus sylvaticus* L.

Rdest wężownik *Polygonum bistorta*

Siedliska najczęściej występujące na Dolnym Śląsku

Warianty 4.5/ 5.5. Półnaturalne łąki świeże – zakwalifikowanie siedliska jest możliwe, jeśli roślinność reprezentuje związki Arrhenatherion, Cynosurion lub Polygono-Trisetion lub do nich nawiązuje i na działce występuje przynajmniej pięć gatunków wskaźnikowych.

Przywrotniki *Alchemilla* spp.

Jastrun właściwy, złocień właściwy, jastrun wczesny *Leucanthemum vulgare*

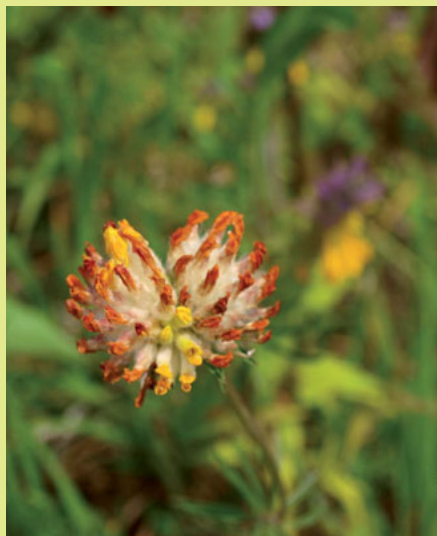
Dzwonek rozpierzchły *Campanula patula*

Świerzbica polna *Knautia arvensis*

Zerwa kulista *Phyteuma orbiculare*

Przelot pospolity *Anthyllis vulneraria*

- d) koszenie powierzchni, na której występują odrośla drzew i krzewów, lub wycinanie tych odrośli co roku lub raz na 2 lata, co określi ekspert przyrodniczy, w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 sierpnia i nie później niż 15 lutego kolejnego roku,
- e) zebranie i usunięcie wyciętej lub skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,

2) wymogi obowiązkowe i uzupełniające dla Wariantu 4.6.2. i 5.6.2. Torfowiska – oprócz wymogów określonych w pkt 1 przestrzega się następujących wymogów:

- a) częstotliwość koszenia: raz, dwa lub trzy razy w ciągu 5 lat realizacji zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego, jednak nie częściej niż co dwa lata, co określi ekspert przyrodniczy,

- b) koszenie runi w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 sierpnia i kończy się nie później niż 15 lutego kolejnego roku,
- c) dopuszcza się pozostawienie do 20% powierzchni działki rolnej nieskoszonej, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość; w dwóch kolejnych pokosach należy pozostawić inne fragmenty nieskoszone,
- d) obowiązek zebrania i usunięcia skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku.

Wariant 4.7. Ekstensywne użytkowanie na obszarach specjalnej ochrony ptaków (OSO) (użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe albo naprzemienne):

1) wymogi obowiązkowe dla wszystkich typów użytkowania:

- a) dopuszczalne jest ograniczone nawożenie do 60 kg N/ha/rok, z wyłączeniem obszarów nawożonych przez namuły rzeczne,
- b) zakaz stosowania jakichkolwiek zabiegów agrotechnicznych i pielęgnacyjnych w terminie od 1 kwietnia do terminu pierwszego pokosu lub do 15 czerwca w przypadku użytkowania pastwiskowego,
- c) zakaz mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania;

2) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu kośnym i kośno-pastwiskowym:

- a) częstotliwość koszenia: nie więcej niż dwa pokosy w roku,
- b) koszenie w terminie określonym przez doradcę rolno-środowiskowego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 15 czerwca i kończy się nie później niż 30 września,
- c) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku

ułożenia biomasy w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do dnia 1 marca kolejnego roku,

- d) pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–20% powierzchni tej działki; w przypadku stosowania dwóch pokosów w ciągu roku należy pozostawić te same fragmenty działki rolnej nieskoszone, a w przypadku pokosów w dwóch kolejnych latach należy pozostawić inne fragmenty nieskoszone,
- e) dla działek rolnych nieprzekraczających powierzchni 1 ha jest dopuszczalne zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni nieskoszonych i koszenie co roku całej działki rolnej lub pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–20% powierzchni tej działki, jeżeli doradca rolnośrodowiskowy dopuści taką możliwość,
- f) przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym – wypas po pierwszym i po drugim pokosie w terminie określonym przez doradcę rolnośrodowiskowego, przy czym termin ten kończy się nie później niż 31 października, przy obsadzie zwierząt do 1,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,

3) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu pastwiskowym:

- a) wypas przy minimalnej obsadzie zwierząt wynoszącej 0,5 DJP/ha, a maksymalnej 1,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,
- b) wypas w terminie określonym przez doradcę rolnośrodowiskowego, nie wcześniej niż 1 maja i nie później niż 15 października na obszarach do 300 m n.p.m. lub rozpoczyna się nie wcześniej niż w dniu 20 maja i kończy się nie później niż w dniu 1 października na obszarach powyżej 300 m n.p.m.,
- c) dopuszczalne jest wypasanie przez cały rok koników polskich i koni huculskich, jeżeli doradca rolnośrodowiskowy dopuści taką możliwość:
 - na obszarach do 300 m n.p.m., przy obsadzie zwierząt do 1,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu, w terminie od 1 maja do 31 marca oraz przy obsadzie do 0,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu w terminie 1 kwietnia do 30 kwietnia,
 - na obszarach powyżej 300 m n.p.m., przy obsadzie zwierząt do 1,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,

w terminie od 20 maja do 31 marca oraz przy obsadzie do 0,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu w terminie od 1 kwietnia do 19 maja,

- d) w przypadku niedojadów: wykaszanie niedojadów raz w roku, w terminie określonym przez doradcę rolnośrodowiskowego, przy czym termin ten kończy się nie wcześniej niż 31 października oraz zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do dnia 1 marca kolejnego roku.

Wariant 4.8. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: rycyka, kszyka, krwawodzioba lub czajki (użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe albo naprzemienne):

1) wymogi obowiązkowe dla wszystkich typów użytkowania:

- a) zakaz wapnowania,
- b) zakaz mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania,
- c) zakaz stosowania jakichkolwiek zabiegów agrotechnicznych i pielęgnacyjnych w terminie od 1 kwietnia do terminu pierwszego pokosu lub do 15 czerwca w przypadku użytkowania pastwiskowego,
- d) zakaz nawożenia w przypadku użytkowania kośno-pastwiskowego i pastwiskowego.

2) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu kośnym i kośno-pastwiskowym:

- a) częstotliwość koszenia przy użytkowaniu kośnym: dwa pokosy w roku, a w uzasadnionych przypadkach jeden pokos w odniesieniu do siedlisk o podłożu torfowym, jeżeli ekspert przyrodniczy określi taką konieczność,
- b) termin koszenia: przy użytkowaniu kośnym – pierwszy pokos w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 czerwca i nie później niż 15 lipca, drugi pokos w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 sierpnia i nie później niż 31 października,

a w odniesieniu do siedlisk o podłożu torfowym jeden pokos w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 czerwca i nie później niż 31 października, jeżeli ekspert przyrodniczy określi taką konieczność; przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym – koszenie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 15 czerwca i nie później niż 15 lipca,

- c) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie siano powinno zostać usunięte z działki rolnej lub ułożone w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,
- d) pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–20% powierzchni tej działki; w przypadku stosowania dwóch pokosów w ciągu roku należy pozostawić te same fragmenty działki rolnej nieskoszone, a w przypadku pokosów w dwóch kolejnych latach należy pozostawić inne fragmenty nieskoszone,
- e) dla działek nieprzekraczających powierzchni 1 ha jest dopuszczalne zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni nieskoszonych i koszenie co roku całej działki lub pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–20% powierzchni tej działki, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,
- f) przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym – wypas po pokosie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten kończy się nie później niż 31 października, przy obsadzie zwierząt od 0,5 do 1,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,
- g) dopuszczalne jest ograniczone nawożenie do 60 kg N/ha/rok, z wyłączeniem obszarów nawożonych przez namuły rzeczne – w przypadku użytkowania kośnego,

3) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu pastwiskowym:

- a) wypas w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten rozpoczyna się nie wcześniej niż 15 maja i kończy się nie później niż 31 października, przy obsadzie zwierząt do 0,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,

w terminie od 15 maja do 15 czerwca oraz przy obsadzie zwierząt od 0,5 do 1,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu po 15 czerwca do 31 października,

- b) dopuszczalne jest wypasanie przez cały rok koników polskich i koni huculskich, przy obsadzie zwierząt do 1,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu w terminie po 15 czerwca do 31 marca oraz przy obsadzie do 0,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu w terminie od 1 kwietnia do 15 czerwca, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,
- c) w przypadku niedojadów: coroczne wykoszenie niedojadów (raz w roku) w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 sierpnia i nie później niż 15 listopada oraz zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie siano powinno zostać usunięte z działki rolnej lub ułożone w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do dnia 1 marca kolejnego roku.

Rycyk – w Polsce nieliczny ptak lęgowy, główne lęgowiska to doliny rzeczne w centrum i na wschodzie kraju.

Wariant 4.9. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: wodniczki (użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe albo przemieenne):

- 1) zakaz nawożenia,
- 2) zakaz wapnowania,
- 3) zakaz mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania,
- 4) zakaz stosowania jakichkolwiek zabiegów agrotechnicznych i pielęgnacyjnych w terminie od dnia 1 kwietnia do terminu pierwszego pokosu,
- 5) częstotliwość koszenia:
 - a) jeden pokos w roku lub
 - b) koszenie całej powierzchni działki rolnej co 2 lata (jeżeli ekspert przyrodniczy określił taką konieczność),
- 6) koszenie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 sierpnia i nie później niż 15 lutego kolejnego roku;
- 7) w przypadku corocznego koszenia: pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–85% powierzchni tej działki (procent powierzchni nieskoszonej określa ekspert przyrodniczy); w dwóch kolejnych latach należy pozostawić nieskoszone inne fragmenty działki rolnej przy czym, gdy w danym roku powierzchnia nieskoszonego fragmentu działki rolnej określona przez eksperta przyrodniczego jest większa niż powierzchnia fragmentu tej działki skoszonego w poprzednim roku, w danym roku należy pozostawić nieskoszony fragment tej działki, który obejmuje w całości również ten jej fragment, który został skoszony w poprzednim roku,
- 8) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,
- 9) przyużytkowaniu kośno-pastwiskowym – wypas w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 maja i nie później niż 31 października, przy obsadzie zwierząt do 0,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu w terminie od 15 maja do 31 lipca oraz przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu w terminie od 1 sierpnia do 31 października.

Wariant 4.10. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: dubelta lub kulika wielkiego (użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe albo naprzemienne):

1) wymogi obowiązkowe dla wszystkich typów użytkowania:

- a) zakaz wapnowania,
- b) zakaz mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania,
- c) zakaz nawożenia przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym i pastwiskowym,
- d) zakaz stosowania jakichkolwiek zabiegów agrotechnicznych i pielęgnacyjnych w terminie od 1 kwietnia do terminu pierwszego pokosu w przypadku użytkowania kośnego i kośno-pastwiskowego lub do 10 lipca w przypadku użytkowania pastwiskowego,

2) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu kośnym i kośno-pastwiskowym:

- a) częstotliwość koszenia przy użytkowaniu kośnym: jeden lub dwa pokosy w roku lub – w szczególnych przypadkach określonych przez eksperta przyrodniczego – koszenie całej powierzchni działki rolnej co 2 lata,
- b) termin koszenia: przy użytkowaniu kośnym pierwszy pokos w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 10 lipca i nie później niż 31 lipca, drugi pokos w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 sierpnia i nie później niż 31 października, a w przypadku jednego pokosu – w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 10 lipca i nie później niż 31 października; przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym pokos w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 10 lipca i nie później niż 31 lipca,
- c) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do dnia 1 marca kolejnego roku,

- d) w przypadku corocznego koszenia: pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–20% powierzchni tej działki, a w szczególnych przypadkach w odniesieniu do turzycowisk, zwłaszcza kępiastych – pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 50% powierzchni tej działki, jeżeli ekspert przyrodniczy określi taką konieczność; w przypadku stosowania dwóch pokosów w roku należy pozostawić nieskoszone te same fragmenty działki rolnej, a w dwóch kolejnych latach należy pozostawić nieskoszone inne fragmenty,
- e) dla działek nieprzekraczających powierzchni 1 ha dopuszczalne jest zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni nieskoszonych i koszenie co roku całej działki lub pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15–20% powierzchni tej działki, a w szczególnych przypadkach w odniesieniu do turzycowisk, zwłaszcza kępiastych – pozostawienie nieskoszonej powierzchni działki rolnej o powierzchni wynoszącej 50% powierzchni tej działki, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,
- f) przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym – jeden pokos i wypas po pokosie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten kończy się nie później niż 31 października przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu,
- g) dopuszczalne jest ograniczone nawożenie do 60 kg N/ha/rok, z wyłączeniem obszarów nawożonych przez namuły rzeczne – w przypadku użytkowania kośnego,

3) wymogi obowiązkowe przy użytkowaniu pastwiskowym:

- a) wypas w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 maja i nie później niż 31 października, przy obsadzie zwierząt do 0,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu w sezonie od 15 maja do 10 lipca oraz przy obsadzie zwierząt od 0,5 do 1,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu po 10 lipca do 31 października,
- b) dopuszczalne jest wypasanie przez cały rok koników polskich i koni huculskich przy obsadzie zwierząt do 1,5 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu w terminie po 10 lipca do 31 marca oraz przy obsadzie do 0,5 DJP/ha gruntów

- objętych wsparciem w ramach wariantu w terminie od 1 kwietnia do 10 lipca, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość,
- c) w przypadku niedojadów: coroczne wykoszenie niedojadów (raz w roku) w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 15 sierpnia i nie później niż 15 listopada oraz zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy) – dotyczy niedojadów; w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku.

Wariant 4.11. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: derkacza (użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe albo przemieenne):

- 1) zakaz nawożenia,
- 2) zakaz wapnowania,
- 3) zakaz mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania,
- 4) zakaz stosowania jakichkolwiek zabiegów agrotechnicznych i pielęgnacyjnych w terminie od 1 kwietnia do terminu pierwszego pokosu,
- 5) częstotliwość koszenia przy użytkowaniu kośnym: jeden pokos w roku;
- 6) koszenie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, nie wcześniej niż 1 sierpnia i nie później niż 31 października,
- 7) pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15-20% powierzchni tej działki; w dwóch kolejnych latach należy pozostawić inne fragmenty nieskoszone,
- 8) dla działek nieprzekraczających powierzchni 1 ha dopuszczalne jest zrezygnowanie z pozostawiania powierzchni nieskoszonych i koszenie co rok całej działki lub pozostawienie nieskoszonego fragmentu działki rolnej o powierzchni wynoszącej 15-20% powierzchni tej działki, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość;
- 9) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki lub ułożona w pryzmy, w tym pryzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w pryzmy,

w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,

- 10) przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym – wypas po pokosie w terminie określonym przez eksperta przyrodniczego, przy czym termin ten kończy się nie później niż 31 października przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha gruntów objętych wsparciem w ramach wariantu, jeżeli ekspert przyrodniczy dopuści taką możliwość.

Koszty transakcyjne

Beneficjent może ubiegać się o przyznanie kosztów transakcyjnych związanych z przystąpieniem do realizacji tego pakietu, czyli kosztu wykonania dokumentacji przyrodniczej przez eksperta przyrodniczego, w której określone jest występowanie i stan cennych siedlisk przyrodniczych lub zagrożonych gatunków ptaków oraz uszczegółowione są wymogi użytkowania rolniczego. Koszty transakcyjne zależą od powierzchni siedliska, na której będzie realizowany pakiet oraz od obecności lub braku planów zadań ochronnych/planów ochrony (PZO/PO).

Rekompensata kosztów transakcyjnych, zróżnicowaną w zależności od istnienia PZO/PO i nie większe niż 20% rocznej stawki płatności na dane siedlisko.

Koszty transakcyjne	Wysokość kwoty przeznaczonej na refundację kosztów transakcyjnych	
Koszty transakcyjne w związku z sporządzeniem dokumentacji przyrodniczej dla siedliska o powierzchni:	do 1 ha	260 zł
	powyżej 1 ha do 5 ha	1 000 zł
	powyżej 5 ha do 20 ha	2 000 zł
	powyżej 20 ha do 50 ha	3 000 zł
	powyżej 50 ha	4 000 zł

Pakiet 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

Pakiet ma na celu zachowanie ginących i cennych odmian, gatunków, ekotypów roślin uprawnych, dywersyfikacja upraw na obszarach wiejskich, wytwarzanie nasion gatunków zagrożonych erozją genetyczną, spełniających minimalne wymagania jakościowe oraz produkcja materiału siewnego odmian regionalnych i amatorskich zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze.

Realizacja pakietu polega na uprawie lub wytwarzaniu materiału siewnego/nasion odmian regionalnych i/lub amatorskich zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze (na dzień wydania broszury w Krajowym Rejestrze nie zarejestrowano żadnej odmiany) oraz pozostałych gatunków i odmian roślin zagrożonych erozją genetyczną, jak pszenica płaskurka, pszenica samopsza, żyto krzyca, Inianka siewna, nostryk biały, lędzwan siewny, soczewica, pasternak, przelot pospolity, gryka (dla wymienionych gatunków roślin nie jest wymagany kwalifikowany materiał siewny).

Wariant 6.1. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

W przypadku uprawy – uprawianie odmian regionalnych lub amatorskich zarejestrowanych w krajowym rejestrze z kwalifikowanego materiału siewnego w pierwszym i czwartym roku uprawy rośliny danej odmiany. W drugim, trzecim i piątym roku uprawy rośliny tej odmiany jest dopuszczalna uprawa z materiału lub nasion uzyskanych ze zbioru w poprzednim roku.

Wariant 6.2. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie w przypadku wytwarzania nasion lub materiału siewnego:

- 1) wytwarzanie materiału siewnego zarejestrowanych w krajowym rejestrze roślin odmian regionalnych lub amatorskich, zgodnie z przepisami o nasiennictwie (przy utrzymaniu czystości i tożsamości odmianowej, prowadzenie dokumentacji plantacji oraz wykonywanych zabiegów i uzyskanie świadectwa oceny laboratoryjnej) lub

- 2) wytwarzanie nasion roślin pozostałych gatunków roślin zagrożonych erozją genetyczną, spełniających minimalne wymagania jakościowe określone w tabeli I i II oraz posiadanie wyników badań laboratoryjnych w tym zakresie.

Tabela 3. Wymagania jakościowe dla nasion pozostałych gatunków roślin zagrożonych erozją genetyczną (zboża)

Lp.	Gatunki	Minimalna czystość analityczna (nasiona czyste)	Maksymalna zawartość nasion innych gatunków (nasiona innych gatunków roślin)	Minimalna zdolność kiełkowania (siewki normalne + nasiona twarde)
		% wagowy	szt./500 g	% liczbowy
1	2	3	4	5
1	Pszenvca płaskurka (<i>Triticum dicccocum Schrank</i>)	98	60 ¹⁾	85
2	Pszenvca samopsza (<i>Triticum monococum L.</i>)	98	60 ¹⁾²⁾	85
3	Proso zwyczajne (<i>Panicum miliaceum L.</i>)	97	400 ¹⁾	80
4	Żyto krzyca (<i>Secale cereale var. multicalc Metzg. ex Alef.</i>)	98	60	85

- 1) Niedopuszczalna obecność nasion owsa głuchego (*Avena fatua*) i owsa płonnego (*Avena sterilis*).
- 2) Wielkość próby do badań wynosi 1 kg.

Tabela 4. Wymagania jakościowe dla nasion pozostałych gatunków roślin zagrożonych erozją genetyczną (inne gatunki)

Lp.	Gatunki	Minimalna czystość analityczna (nasiona czyste)	Maksymalna zawartość nasion innych gatunków (nasiona innych gatunków roślin)	Minimalna zdolność kiełkowania (siewki normalne i nasiona twarde)
		% wagowy		
1	2	3	4	5
1	Lnianka siewna (Lnicznik siewny) (<i>Camelina sativa</i> L.) Crantz)	98	0,3	80
2	Nostrzyk biały (<i>Melilotus albus</i> Medik. L.) ^{1) 2)}	96	2,51)	802)
3	Lędźwian siewny (<i>Lathyrus sativus</i> L.)	98	1,5	80
4	Soczewica jadalna (<i>Lens culinaris</i> Medik.)	98	1,5	80
5	Pasternak zwyczajny (<i>Pastinaca sativa</i> L.)	97	0,5	70
6	Przelot pospolity (<i>Anthyllis vulneraria</i> L.)	98	0,5	70
7	Gryka zwyczajna (<i>Fagopyrum esculentum</i> Moench)	98	1,5	80

- 1) Niedopuszczalna obecność nasion kianiarki (*Cuscuta*).
- 2) Do 30% nasion twardych uznaje się za zdolne do kiełkowania.

Koszty transakcyjne

W ramach wariantu 6.2. rolnikowi przysługują koszty transakcyjne, jako rekompensata kosztów wykonania oceny wytworzonych nasion w akredytowanych laboratoriach urzędowych lub akredytowanych w przypadku wytwarzania nasion gatunków roślin – pszenica płaskurka, pszenica

samopsza, żyto krzyca, Inianka siewna, nostrzyk biały, lędźwian siewny, soczewica, pasternak, przelot pospolity, gryka lub koszt wykonania oceny wytworzonego materiału siewnego odmian regionalnych i amatorskich wpisanych do rejestru odmian prowadzonego przez Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU).

Tabela 5. Koszty transakcyjne dla wariantu 6.2. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie – w przypadku wytwarzania nasion lub materiału siewnego

Koszty transakcyjne	Gatunek rośliny/odmiany	Wysokość kwoty w zł
1. Koszt wykonania oceny wytworzonych nasion w laboratoriach urzędowych lub akredytowanych w przypadku wytwarzania nasion gatunków roślin wymienionych w ust. 4 załącznika nr 4 do rozporządzenia	za 1 z następujących gatunków roślin: Inianka siewna (Inicznik siewny), nostrzyk biały, lędźwian siewny, soczewica jadalna, pasternak zwyczajny, przelot pospolity	268 zł
	za 1 z następujących gatunków roślin: pszenica płaskurka, pszenica samopsza, żyto krzyca, gryka zwyczajna, proso zwyczajne	240 zł
2. Koszt wykonania oceny wytworzonego materiału siewnego w laboratoriach urzędowych lub akredytowanych w przypadku wytwarzania materiału siewnego roślin odmian regionalnych i amatorskich wpisanych do rejestru odmian prowadzonego na podstawie przepisów o nasiennictwie	za każdy gatunek rośliny (na dzień 30 września 2015 r. na listę nie został wpisany żaden gatunek)	262 zł

Pakiet 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie

Pakiet ma na celu ochronę szczególnie cennych ras wybranych gatunków zwierząt gospodarskich, w przypadku, których niska lub malejąca liczebność zwierząt hodowlanych stwarza zagrożenie ich wyginięcia, co przyczyni się do zachowania różnorodności biologicznej. Upoważnionym do realizacji lub koordynacji działań w zakresie ochrony zasobów genetycznych, w zależności od poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich, jest Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy.

Instytut Zootechniki – PIB określa kryteria i progi liczebności, przy których dana rasa staje się zagrożona, tworzy program ochrony, którego realizacja ma zapewnić ochronę poszczególnych zagrożonych ras, nadzoruje realizację i koordynuje programy ochrony zasobów genetycznych.

Płatność przyznawana jest do samic następujących ras:

- bydło – polskie czerwone, biało-żółte, polskie czerwono-białe, polskie czarno-białe,
- konie – koniki polskie, huculskie, małopolskie, śląskie, wielkopolskie, sokólskie, sztumskie,
- owce – wrzosówka, świniarka, olkuska, polska owca górską odmiany barwnej, merynos odmiany barwnej, uhruska, wielkopolska, żelaźnieńska, korideil, kamieniecka, pomorska, cakiel podhalański, merynos polski w starym typie, czarnogłówka, owca pogórza,
- świnie – puławska, złotnicka biała, złotnicka pstra,
- kozy – koza karpacka.

Płatność rolno-środowiskowo-klimatyczna jest przyznawana do krów, klaczy, loch, owiec matek lub kóz matek, jeżeli ich liczba w stadzie wynosi, co najmniej:

- 4 krowy tej samej rasy,
- 2 klacze tej samej rasy,
- owiec matek rasy olkuskiej, 15 owiec matek rasy cakiel podhalański, 30 owiec matek rasy merynos polski w starym typie albo 10 owiec matek pozostałych ras, 10 loch rasy puławskiej, 8 loch rasy złotnickiej białej, a w przypadku stada objętego programem ochrony zasobów genetycznych przed dniem 1 stycznia 2006 r. – 6 loch, 8 loch

rasy złotnickiej pstrej, a w przypadku stada objętego programem ochrony zasobów genetycznych przed dniem 1 stycznia 2006 r. – 3 lochy;

- 3 kozy matki.

W zakresie Pakietu 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie płatność przysługuje do maksymalnej liczby zwierząt w jednym stadzie czyli:

- krów: 100 sztuk;
- loch tej samej rasy:
 - ✓ 70 loch stada podstawowego świń rasy puławskiej,
 - ✓ 100 loch stada podstawowego świń rasy złotnickiej białej;
 - ✓ 100 loch stada podstawowego świń rasy złotnickiej.

Wszystkie zwierzęta muszą być wpisane do ksiąg hodowlanych i objęte programem ochrony zasobów genetycznych.

Zmiana zobowiązania w zakresie pakietu 7 Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie może polegać na:

- zwiększeniu liczby zwierząt danej rasy w stosunku do zwierząt objętych tym zobowiązaniem w pierwszym roku jego realizacji,
- zmniejszeniu liczby zwierząt w stosunku do zwierząt zgłoszonych w pierwszym roku realizacji, pod warunkiem, że liczba tych zwierząt nie będzie niższa niż liczba zwierząt danej rasy, objętych tym zobowiązaniem w pierwszym roku jego realizacji,
- zastąpieniu, zwierząt danej rasy lokalnej objętych tym zobowiązaniem zwierzętami tej samej rasy, jeżeli zwierzęta te spełniają warunki przyznania płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej.

W przypadku rolników, którzy podjęli swoje zobowiązanie w ramach Pakietu 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie w roku 2015 lub 2016 lub 2017 będą mogli podjąć nowe zobowiązanie rolno-środowiskowo-klimatyczne w ramach innej rasy lokalnej niż rasa zwierząt zadeklarowanych we wniosku o przyznanie pierwszej lub drugiej lub trzeciej płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej.

Tabela 6. Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone obejmuje następujące uprawy, rośliny i grupy upraw

Lp.	Uprawy w rozumieniu art. 44 rozporządzenia nr 1307/2013	Rodzaje lub gatunki roślin	Grupa upraw
1	jęczmień jary	jęczmień jary	zboża
	jęczmień ozimy	jęczmień ozimy	
	kukurydza	kukurydza cukrowa, kukurydza pękająca, kukurydza włoskowata, kukurydza zwyczajna	
	owies	owies bizantyjski, owies nagi (nagoziarnisty jary), owies siewny, owies szorstki	
	pszenica jara	pszenica płaskurka – jara, pszenica samopsza – jara, pszenica twarda – jara, pszenica zwyczajna – jara, pszenica orkisz – jara	
	pszenica ozima	pszenica płaskurka – ozima, pszenica samopsza – ozima, pszenica twarda – ozima, pszenica zwyczajna – ozima, pszenica orkisz – ozima	
	pszenżyto jare	pszenżyto jare	
	pszenżyto ozime	pszenżyto ozime	
	sorgo	sorgo techniczne, sorgo sultańskie, trawa sudańska	
	szarłat	szarłat z wyjątkiem <i>Amaranthus retroflexus</i>	
	żyto jare	żyto jare	
	żyto ozime	żyto krzyca, żyto ozime	
2	fasola	fasola wielokwiatowa, fasola wyłka karłowa, fasola zwykła tyczna	strączkowe i warzywa strączkowe
	groch	groch siewny (jadalny i pastewny, w tym peluszką) – w tym z rośliną podporową, groch zwyczajny łuskowy, groch zwyczajny cukrowy	
	groszek	łędźwian	
	łubin	łubin biały, łubin wąskolistny, łubin żółty	
	seradela uprawna	seradela uprawna	
	soczewica jadalna	soczewica jadalna (w tym z rośliną podporową)	
	soja zwyczajna	soja zwyczajna	
	wyka jara	bobik, bób, wyka siewna (w tym z rośliną podporową)	
	wyka ozima	wyka kosmata (w tym z rośliną podporową)	
3	koniczyna	koniczyna egipska (aleksandryjska), koniczyna krwistoczerwona, koniczyna perska	bobowate drobnonasiennne
	nostrzyk	nostrzyk biały, nostrzyk żółty	
4	trawa lub inne pastewne rośliny zielne	mieszanka jednoroczna traw, trawy w siewie czystym z przeznaczeniem na nasiona, mieszanka jednoroczna traw z bobowatymi drobnonasiennymi	trawa lub inne pastewne rośliny zielne

5	burak	burak cukrowy, burak ćwikłowy, burak liściowy (boćwina), burak pastewny	okopowe i warzywa korzeniowe
	cykoria	cykoria siewna (korzeniowa)	
	marchew	marchew jadalna, marchew pastewna	
	pasternak zwyczajny	pasternak zwyczajny	
	pietruszka	pietruszka korzeniowa, pietruszka naciowa	
	salsefia	salsefia	
	seler	seler korzeniowy, seler naciowy	
	skorzonera	skorzonera	
	ziemniak	ziemniak	
6	gorczyca biała	gorczyca biała	oleiste
	gorczyca czarna	gorczyca czarna	
	gorczyca sarepska	gorczyca sarepska	
	kapusta rzepak – ozimy	rzepak ozimy	
	kapusta rzepak – jary	brukiew, rzepak jary	
	rzepak ozimy	perko, rzepik	
	słonecznik	słonecznik oleisty, słonecznik pastewny, topinambur	
7	dynia figolistna	dynia figolistna	warzywa kapustowate i rzepowate
	dynia olbrzymia	dynia olbrzymia	
	dynia piżmowa	dynia piżmowa	
	dynia zwyczajna	cukinia, dynia oleista, dynia pastewna, dynia zwyczajna, kabaczek, patison	
	kapusta warzywna	brokuł włoski, jarmuż, kalafor, kalarepa, kapusta brukselska, kapusta głowiasta biała, kapusta głowiasta czerwona, kapusta pastewna, kapusta włoska	
	kapusta właściwa	kapusta chińska, kapusta pekińska i rzeпа ścierniskowa	
	rzeżucha ogrodowa	pieprzycza siewna (rzeżucha ogrodowa)	
	rzodkiew	rzodkiew czarna, rzodkiew biała, rzodkiew oleista, rzodkiewka	
8	proso	proso	proso
9	facelia	facelia błękitna	facelia
10	len	len oleisty, len włóknisty	len, lnianka
	lnianka siewna	lnianka siewna (lnicznik)	
11	mak	mak lekarski, mak wschodni	mak
12	gryka	gryka	gryka

13	arbuz (kawon)	arbuz (kawon)	pozostałe warzywa
	cykoria	endywia eskariola, endywia kędzierzawa, cykoria warzywna (liściowa, sałatowa)	
	czosnek	cebula kartoflanka, cebula perłowa, cebula wielopiętrowa, cebula zwyczajna, czosnek, czosnek niedźwiedzi, por, czosnek serpentynowy (rokambuł), siedmiolatka, szalotka, szczypiorek	
	koper ogrodowy	koper ogrodowy	
	koper włoski	koper włoski (fenkuł)	
	melon	melon	
	oberżyna	bakłażan (oberżyna)	
	ogórek	ogórek	
	papryka roczna	papryka roczna	
	pomidor skórzasty	pomidor skórzasty	
	pomidor	pomidor	
	rospunka warzywna	rospunka (roszponka) warzywna	
	sałata	sałata głowiasta masłowa, sałata głowiasta krucha, sałata listkowa (rozetowa), sałata lodygowa, sałata rzymska	
	szpinak nowozelandzki	szpinak nowozelandzki	
szpinak zwyczajny	szpinak warzywny (zwyczajny)		
14	chaber	chaber bławatek	rośliny miododajne
	pszczelnik	pszczelnik mołdawski	
	rukiew	rukiew wodna	
	ślaz	ślaz dziki, ślaz maurytański	
	ślazówka	ślazówka ogrodowa, ślazówka turyngska	

15	babka	babka lancetowata, babka płesznik	ziola
	bazylia pospolita	bazylia pospolita	
	bylica	bylica estragon, bylica piołun	
	czarnuszka	czarnuszka siewna	
	cząber	cząber ogrodowy	
	dzięgiel	dzięgiel leśny, arcydzięgiel litwor	
	dziurawiec zwyczajny	dziurawiec zwyczajny	
	fiołek trójbarwny	fiołek trójbarwny	
	hyzop lekarski	hyzop lekarski	
	jeżówka purpurowa	jeżówka purpurowa	
	kminek zwyczajny	kminek zwyczajny	
	kocanki piaskowe	kocanki piaskowe	
	kolendra siewna	kolendra siewna	
	kozieradka pospolita	kozieradka pospolita	
	kozłek lekarski	kozłek lekarski	
	krokosz barwierski	krokosz barwierski	
	krwawnik pospolity	krwawnik pospolity	
	lawenda wąskolistna	lawenda wąskolistna	
	lebiodka (oregano)	lebiodka pospolita (oregano), majeranek ogrodowy	
	lnica	lnica (lnianka) pospolita	
	lubczyk ogrodowy	lubczyk ogrodowy	
	macierzanka	tymianek pospolity (właściwy)	
	melisa lekarska	melisa lekarska	
	mięta	mięta kędzierzawa, mięta pieprzowa, mięta długolistna, mięta okrągłolistna	
	mniszek lekarski	mniszek lekarski	
	mydlnica lekarska	mydlnica lekarska	
	nagietek lekarski	nagietek lekarski	
	ogórecznik lekarski	ogórecznik lekarski	
orlik pospolity	orlik pospolity		
ostropest plamisty	ostropest plamisty		
prawoślaz	malwa czarna, prawoślaz lekarski		
różeniec górski	różeniec górski		
rumian rzymski (szlachetny)	rumian rzymski (szlachetny)		

	rumianek pospolity	rumianek pospolity	zioła
	ruta zwyczajna	ruta zwyczajna	
	serdecznik pospolity	serdecznik pospolity	
	szałwia	szałwia lekarska	
	szanta zwyczajna	szanta zwyczajna	
	wiesiołek	wiesiołek dwuletni	
	złocień	złocień dalmatyński	
	żeń-szeń prawdziwy	żeń-szeń prawdziwy	
16	komonica	komonica błotna, komonica zwyczajna	wieloletnie
	koniczyna	koniczyna biała, koniczyna czerwona	
	lucerna	lucerna chmielowa (nerkowata), lucerna mieszańcowa, lucerna sierpowata, lucerna siewna	
	trawa lub inne pastewne rośliny zielne	mieszanka wieloletnia traw z bobowatymi drobnonasiennymi	
	trawa lub inne pastewne rośliny zielne	mieszanka wieloletnia traw	
	poziomka	poziomka, truskawka	
	rutwica	rutwica lekarska	
	sparceta	sparceta piaskowa, sparceta (esparceta) siewna	

Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
ul. Zwycięska 8, 53-033 Wrocław
centrala: 71 339 80 21 (22), sekretariat: tel. 71 339 86 56
faks 71 339 79 12
e-mail: sekretariat@dodr.pl

Dział Rolnictwa Ekologicznego i Ochrony Środowiska
Wrocław 2019